

TATAR EFSANELERİ

Yaşar Kalafat - İlyas Kamalov***

Bu makale, Galimcan Gılmanov başkanlığında yapılan çalışma ile yayınlanan *Tatar Mifleri*¹ isimli kitabın tanıtılması amacıyla hazırlanmış, ancak buradaki değerli bilgilerin bir özet halinde Türkiye Türkçe'sine aktarılması uygun görülerek temel ve önemli kavram ve anlayışların verilmesi yoluna gidilmiştir. Bu esnada Türkiye ve başka yerlerdeki benzer efsanelerle karşılaştırmalar yapmayı tasarladık, ancak çalışmanın hacminin son derece büyük olacağı görüldüğü için bundan vazgeçtik ve şimdilik sadece Tatar efsaneleri hakkındaki bu özetlerle yetindik.

Üzerinde duracağımız başlıca kavram veya kişilikler, *Karagüçler*, *Sihri Zatl* (Sihirli Zatl), *Tüben Ruhlar* (Kara İyeler), *Albastı*, *Ubir* (Vampir), *Ubirli Karakçı* (Kadın/Dişi Vampir), *Yalmavız* (Ubirli Karçık'ın yedi başlı ve bir gözlü kız kardeşi), *Meçkey* (Ormanın Ruh), *Mıstan/ Mustan* (Meskey'in karındaşı olup dişi bir ruhtur), *Piçen* (Ormanın ruhu Meçkey'in kardeşi, dişi orman ruhlarının hocasıdır. İnsanların ormanda kayıp olmalarına yol açar) ve *Şürele*'dir (yine ormanın ruhu).

Ak ve Kara iyeler genel Türk halk inançlarında Eski Türk inançlarının izleri olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Bunlardan Albastı çok yaygındır ve onunla ilgili bir çok efsane anlatılır. Ubir, Anadolu'da obur olarak bilinir. Yalmavız ise Kafkasya ve Anadolu'da aydın tutulmasına yol açan Kara iye olarak bilinir. Ağaç veya orman iyesi inancı da Türk halk inançları arasında çok yaygındır. Karaçaylar arasında Terek ruhu olarak bilinir ve Terekeme Türklerinin isim etimolojisi de bu şekilde yapılmaktadır. Tahtacı, Ağaçeri gibi Türk boylarının isim alışı da bu iye ile bağlantılanmaktadır.

* Dr. Yaşar Kalafat, emekli araştırmacı, sosyal antropolog.

** İlyas Kamalov, ASAM Rusya-Ukrayna Masası Uzmanı.

¹ Galimcan Gılmanov (Editör) *Tatar Mifleri* (İyeler, İşanular, İrımlar, Follor, İm-Tomnar, Sınanışlar, Yılalar), Kazan 1999.

Eserde ayrıca Tatar mitolojisinde geçen *Yılan Ajdaha/Ejderha* sembolü ile dünya mitolojisinde ejderhanın karşılaştırması yapılmakta, *Yuha* (Güzel kız yüzlü yılan), *Lu* (Lev/Lun, su afetlerine yol açan, ejderha büyüklüğünde yılan ruh), *Iğır/Aygır* (Şiddetli gürlütü çıkartan, ejderha büyüklüğünde yılan ruh olup, çocuklar bununla korkutulur), Balk (çok başlı, at gözlü, kanathı bir yılan ruhtur. İnsan kılığına da girebilir. İnsanları ve eşyaları alıp götürrebildiğine inanılır. Balk'ı sadece 6 parmaklı insanlar farkedebilirler. Güzel kız kılığına girip gençleri kendisine aşık ettiği de olur. Bu özelliği ile Yuka'yı hatırlar) gibi varlıklardan da bahsedilir.

Eski Türk inanç sisteminde Evren, Karahan yer altı dünyasının hakimi, kara iyelerin en yetkilisi olarak biliniyor. Anadolu'da bazı yılanların göz göze geldiği kimseyi bakışları ile büyüleyip etkisiz hale getirdiği inancı vardır. Ayrıca Yılanlar kralı, Yılanlar savaşı, Yılanlar alemi ile ilgili efsaneler anlatılır. Şahmaran bunlardan en ünlüsüdür.

*Azdaki'*nin ismi Ajdaha'ya benzese de, işlevi daha ziyade Ibir'a benzer; ancak Ibir da değildir. O ateşin ruhudur. Evlere bacadan ateş olarak girer ve duman olarak çıkar. Kara bulutlara dönüşüp Kaf dağlarına doğru gider).

Ut/ates/ocak iyesi ile ilgili inançlar Batı Türklüğünde Kafkasya, İran, Irak, Anadolu ve Balkanlarda çok yaygındır. Eski Türk inanç sisteminde bu iye önemli bir yer tutar. Bu iyeye saç yapılır. Geleceği tahminde Ut'un alevleri okunur. Ut'a ant içilir; şahit gösterilir. Ut kirletilmez, söndürülmez.

Karakaş/Karakaş/Semruh Kuş yavrularını ejderhadan koruyan, masal kahramanlarını sırtına alarak, uçarak kurtaran bir kuştur. Semruh ile ilgili Zümrüt-ü Anka gibi hikayeler Ortadoğu ve Kafkasya'da da anlatılır.

Deldel (Atların Ruhu. İnsanların yardımcısı ve yoldaşı olduğuna inanılan bir ak iyedir. Atları koruduğuna inanılır.) Anadolu ve yakın çevresinde Türk halk inançlarında atın adeta kutsiyetine inanılır. At nalı, at kılı, atın üzüngüsü, atın dişi, ayak izi, atın kuyruğu, atın gemi ile ilgili bir çok inanç vardır ve koruyuculuğuna inanılır. Birçok yerde at satılınca gemi satılmaz. Atın sahibi ölünce at da defin esnasında mezara indirilir. Sahibi olan kahramanın ölümünden sonra yaşamayan atların efsaneleri anlatılır. At türbeleri ve onlara tedavi için götürülen kutlu at mezarları vardır. Ayrıca atlara musallat olan, onları ahırda geceleri binip koşturarak kara iyeler vardır ve bunlar ahır iyesi olarak bilinirler.

Erek (Ölüm meleği, görevi insanların bu alemden öteki aleme göç etmesini sağlamaktır.), Ezrail ile ilgili Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu Türkleri'nde çeşitli inançlar vardır. Onun insana görünüşü can alışı gibi

hususlara dair Dede Korkut Destanı'nda da geçtiği gibi çeşitli anlatılar vardır.

Diyüler (Yağız ruhlar, Ak iyeler) İnanca göre bunların insanlara benzeyen bir tarafları vardır. Bunlar iyilik dağıtıcı ruhlardır. Ancak her zaman iyi olmayabilirler. Eski Mısır'da ve Fars'da mucizevi olaylarda Allah olarak algılanmış ve Gök karşılığı olarak da kullanılmıştır. Ayrıca masallarda **Diyülere** Divana / Divanelere sufi tiplerine **Perilere, Ki-remet/Keramet**, ve **Çur** hakkında bilgi verilmektedir. Gönderilen yere gitmesi istenilen çocuk "Çur ben değilim." der keza oyunlarda çocuklar ebe olma durumuna düştiklerinde, "Çur ben değilim." derler. Anadolu ve Azerbaycan Türkleri'nde aşık oynayan çocuklardan aşığı bitmek üzere olanın bir kısım kısım aşığı kaçırma ve kazanın da bu doğal kaçırılmaya karşı aşıklarını koruma hakkı vardır. Böylece, Çurğelene, Çur Çıkana, Çurumu ver, ifadeleri kullanılır.

Sarı Çeç / Sarı saç, kadın kılığında görünür, uzun taranmış sarı saçları vardır. Çeşitli hayvanların ve eşyaların da donuna girebilir. İnsanlara hastalık yaptığı bilinir. Çocukları bilhassa anne karındaki bebekleri çalar ve onların kanını emer. İnsanlarla cinsi ilişki kurabilir, aile oluşturabilir. Bu dişi ruh sonunda kocasını boğarak öldürür, uzun tırnaklarını kan damarlarını delmekte kullandığına inanılır. Görünmeyen bazı tiplerin insanlarla evlendiği çoluk çocuk sahibi olduklarına ve bunlardan korunma yollarına dair Anadolu halk inançlarında da anlatılar vardır.

Künayak; Türkleri'de, O'nun Kayış Bacak diye bilinen bir kardeşi vardır. Vücudu insan vücudu gibi olup, ayaklarının yerinde Kayın ağacından kuyruğu vardır. Ormanlarda veya yol kenarında ortaya çıkar. İnsanların sırtlarına vurup omuzlarına çıkar, onlara kuyruğu ile vurur.

Ciz Tırnak, kadın şeklinde bakır burunlu, bakır tırnaklı ve sesi çok gür gelen bir varlıktır. Bu sesi ile kuşlar gibi küçük canlıları öldürebilir. Tatar halk inançlarına göre, geceleyin ocak yakan yolcuların, avcılarının yanına gelir, onlardan yemek ve kalmak için yer ister. İnsanlar uyuyunca tırnakları ile onları öldürür.

Kara Kura; Bunlara insanları korkutup kafalarını karıştırırlar. Köylerde daha ziyade ahırlarda bulunurlar. Kura (dağ) Karakura'nın eskiden dağ iyesi görevini üstlendiğine inanılır. Şimdi köy veya ev iyesi olarak bilinmektedir. Karakura Anadolu'da daha ziyade insanları uyurken basan boğacak hissi veren karabasan karşılığı kullanılır. Dağ, ev, köy iyeleri ile ilgili inançlar da hala yaşamaktadır.

Artavaz (Artıkağız); Eski Oğuz ve Tatar Türkleri'nde demirciler örsü dövertirken dövme işlemi bitince bir defa da Artavaz için örs

vururlardı. Bu inancı Tatarlar arasında hala devam etmektedir. Bu inanç Kafkas halklarında şöyle yaşamaktadır. Artıkagız hak tarafından insanlar için iyi hayırlı işler yapmak için gönderilmiş iken, Artıkagız insanları kötüyü yönlendirince, Allah, gök gürelemesi ile Artıkagız'ı yeryüzünden çekip, O'nu Ay'a çivilemiştir. Artıkagız'ın kaçmaması için yeryüzü demircilerinin örse son bir defa fazladan vurmaları inancı buradan gelmektedir. Halk inançlarındaki mitolojik malzeme incelenince görülmektedir ki, aynı ortamda ak ve kara iyeler bir arada da etkinlik gösterebilmektedirler. Hayır işleri için var olan ak iyeler özel haller için cezalandırıcı da olabilmektedir. Ayrıca üstlendiği fonksiyonu gerektirdiği gibi kullanılan yan iyeler de cezalandırılabilir.

Adsız; şeytani bir tip olup geceleri ortaya çıkıp insanları korkuttuğuna, belirli bir şekli olmadığına inanılan, devamlı şekil değiştiren bir varlıktır. İnsanları takip ettiğine ve bazen de boğduğuna inanılır. Bilhassa geceleri tek başına gezenleri hedef alır.

Akman-Tokman; bu ruhun kökenleri İran Mitolojisi'ne dayanmaktadır. Anlamı kötü niyetli demektir. Hayatı boyunca Vahuma Mana isimli ruha karşı mücadeleye etmiş olup çok çirkinidir. Efsanelerde kahraman Rusten O'nu öldürerek şöhret kazanır. Tatarlar gücünü nereye kullanacağını bilmeyen insanlar için "Akman-Tokman" derler. Yine, başkalarını hiç dinlemeyen kendi bildiğini yapanlara da Akman-Tokman denilirdi.

Amba, herhangi bir afet, bela olunca Türk, Fin, Uğur ve Slav halkları Amba derlerdi. Amba göze görünmeyen ancak bazen eşya veya hayvan kılığına girebilen bir ruhtur. Daha ziyade insansız dağ ve kırlarda veya insanların terk ettikleri evlerde olurlar. İnsanlara hep zarar verdiklerine inanılır.

Time; Tuş (Demir Beden) bir kara iyedir. Gövdesi ile insanları dövüp öldürebilir. Kaçırıldığı kadınları esir eder. Onlarla evlenir, onlardan tek gözlü çocukları olur ve onları çalıştırır. O, ancak hile ile yenilebilir. Bunun için bir yere kılıç konulur o kılıcı eşarp bağlanılır, manto giydirilir. Bu ruh kalıcı insan sanarak ona vücudu ile vurup ölür.

Azar-Bizer; Bunlar Fars Mitolojisi'nde birbiri ile mücadele eden iki güç, iki Tanrı vardı. Bunlardan iyiliği Ahura Mazda-Anhura -Mayyu'nun Zerdüşizmden Tatarlara iyi ve kötü ruhlar olarak geçmiştir.

Angıra; Tatarlar kıt akıllı, dar fikirli, Nadan kimselere Angıra derler. Fars mitolojisinde Ahura Mazda'nın en büyük düşmanı Angıra idi ve onun yaptığının tersini yapar insanları olumsuz yönlendirirdi.

Etbas (İtbaş)-Sıyr Ayak (Sıyr Ayak); Ormanlarda olur, insanları çağırıp onlara zarar verir.

Usal; Çuvaş Türkleri'nde orman koyunu olarak bilinir. Tatar Surelisi'nin akrabasıdır. Kötü bir şekilde ölenlerin ruhlarının Usal'ın yanına gittiğine inanılır. Usal, sudan korkar ve hızlı at sürmeyi sever.

Er/Ervah (Can, ruh); ölmüş ata babalarının ruhu olup insanlara yardım ettiğine inanılır.

Zilzile (Zelzele); Rüzgar, yağmur bildiren islamiyet öncesi Türk inançlarındaki, mitolojik dönemin tabii afet iyesidir.

Ület (İllet); Ağır hastalıkları yapan kara iyedir. Kullanılmayan eşyaların atıldığı Çukura Ület Bazı (İllet Çukuru) denir. İllet ruhu bu çukurdan çıkıp ölümcül hastalıklara yol açabilir inancı vardır. Bu ruh geleceğin yalnız gezen kimseleri korkutur ve en fazla ateş ve köpekten korkar.

Zahmet; insanlara ölüm gelince kişinin çektiği zahmeti veren Zahmet iyesidir. Eski Mısır Mitolojisi'nden gelen mifk bir ruhtur. O dönemin Mısır'nda bu ruha Tanrı'nın Hatunu deniliyordu. Kelime anlamı muhabbet olarak bilinirdi. Zahmet, güneşin emirlerini dinlemeyi bırakıp öldürdüğü insanların kanını içermiş, sonra güneş insanlara acıyıp hazırladığı içkiyi Zahmet'e içirip onun insanlara zarar vermesini önlemiştir.

Meker; Türk Mitolojisi'nde göz aldanması şeklinde görülür. Başlangıçta iyi olarak bilinen bu ruh daha sonraları kahramanların ve erkek atların ruhları çıktıktan sonra mekinlerin kötü işlevler üstlendikleri görülür. Mekerler kız çocuklarını kaçırınlar ve çeşitli donlara girebilirler.

Şepeş Agay; Bu tip halk arasında Şaman'ı hatırlatan, üzerine çeşitli metaller takan, hareket edince sesler çıkaran bir tiptir. Tipter Tatar Türkleri'nde "Şepeşleme" ses çıkarma anlamında kullanılır.

Alap; bunun hakkında fazla bilgi yoktur. ağzı çok büyüktür, dili ağzına sığmaz. Çok çirkin hürsüzlük yapan mifk bir tiptir.

Mokıt; Nadan kişilere verilen bir lakaptır.

Ebucahlil /Ebucehil; Müslüman Mitolojisi'nde Nadanlar'ın ateşi olup cahiliyeti temsil eder. Diğer anlama inananlara fenalık edendir.

Tomana; Neden, iyilik sevmez ve aniden konuşan bir tiptir.

Guc; obur olarak bilinir. Çok yiyenlere guç denilir. Mitolojik dönem anlatımlarında çok iri yarı olarak geçmektedir. Denize girmesi halinde yürüyerek balık tutar ve uzanarak güneşte pişirir yer.

Çakra; Mifk bir güç olup bazen Tanrı ve bazen de dağ iyesi olabilir. Çakra etrafında bir kült oluşmuştur. Halk onun dağda yaşadığına inanır ve dağa yönelerek ibadet ederdi. Bu ruh veya güç çok merhametli olarak

bilinir. Yazın gelmesi, yağmurun yağması ekinlerin oluşmasını sağlar. Ağ yönelerek dilekte bulunmak, dağa yemin etmek, onda kutsiyet aramak Anadolu ve yakın çevresinde de bilinmektedir. Keza yağmur yağması için de Çömce Gelin ve Godi Godi gezdirilir, Özel dua merasimleri yapılır.

Şelma (Şılma); Bu ruh Moğollar ve Türkler de şeytani güçler olarak bilinirler. Kelime Farslılar'dan Budist Uygurlara geçmiş olup Şelmas'ın Buda'yı dahi yoldan çıkarmaya çalıştığına inanılır. Bu ruh, hem kadın ve hem de erkek olabilir. Moğol Mitolojisi'ndeki Şelmaslar yaşlanmış öküç ve altın saçlarının olduğu düşünülmüştür. Bu saçları elde eden kimseler onları itaatleri altına alırlardı.

Saç; Türk Mitolojisinde gücün, sırrın, kut bulmuş olmanın simgesidir. Saç ile ilgili bu özelliği Batı Türklüğü'nde de görmekteyiz. Anadolu'da mahiyeti bu olan inançların sadece sebebi bilinmeyen bir takım yasaklar ve ritüeller kalmıştır. Altaylarda ise inanç dünyasındaki yeri daha barizdir.

Tepegöz; Tek gözlü bir mitolojik varlık olup muhatabını bir lokmada yutabilecek kadar büyük ve beslenme şekli onları yemek olan bir güç olarak bilinir. Destan kahramanı Odese'ye mağlup olur. Gagauz Türkleri buna Tepegöz demektirler. Dede Korkut Destanı'nda da Tepegöz olarak geçmektedir. Bisat onun gözünü çıkarır.

Halkların mitolojik kahramanları çok kere birlikte yaşanan diğer halkların da inançlarını etkilemiştir. Bu bir noktada doğaldır. Ancak önemli olan diğer bir husus, halk inançlarında yaşayan tipler incelendiğinde, günümüzde anlam kayması olsa da bir çok kavramın mahiyetine ışık tutabilmektedir.

Kolga Kişi; Bu ruhun dağ, nehir, balık ve vs.nin koruyucusu olduğuna inanılır. Bu inanç bütün Tunguz-Mançur halkalarında vardır. Bu ruh daha çok dağlarda ailesi ile birlikte yaşar ve insanları kaçırmak için dağdan aşağıya indiğine inanılır. Bazen bunların insanlarla ilişkiye girdikleri olur ve koç bahadırlar böyle yetişir. Tatar ve diğer Türkler'de Kolga Kişi'nin olup olmadığı bilinmemekle beraber, uzun boylu insanlara Kolga Kişi denilir.

Çepeli Çuvak; Bunlar yarı mitolojik zatlardır. Bunlar insanlar arasından kararsız olanların kulaklarına gıybet sözler söyler ve onları başkalarına karşı kıskırtırlar. Bunları gören yoktur. Ancak bunların her yerde olduklarına inanılır.

Halk inançları incelenince, insanların bazı zafiyelerine yol açabilen bir takım güçlerin varlığına inanıldığı ilginç bir şekilde ortaya çıkmak-

tadır. Bu güçler kendi aralarında bir alanı oluşturmuşlar, fonksiyonlar üstlenmişler ve günümüze kadar gelebilen izler bırakmışlardır.

Evin Evliyası; Bu zatlar da gıybet sözleri yayanlardandır. Olmamış olayları olmuş gibi, abartılı şekilde yayarlar. Bunlar başlangıçta gerçek iken zamanla mitolojik varlık olmuşlardır.

Evliya İslam İnanç terminolojisinde seçilmiş, Allah indinde itibarlı konumda olan anlamındadır. Ayrıca Evin İyesi, evin sahibi, koruyucu gücü anlamında da mistik bir varlığın mevcudiyetine inanılmaktadır. Tatar Mitolojisinde bulunduğu ifade edilen bu mitolojik gücünü mahiyeti tarafımızdan pek anlaşılmamıştır.

Eşek, İnsanlar arasında gıybet kötü söz ve kıskırtıcı ifadeler dolaşır. Hızır İlyas gibi zatların yolundan tam tersine giderler. Bu zatlar kara elbiseleri ve torbaları ile dolaşırlar. Bu itibarla gıybet eden ve kıskırtıcılık yapan kimselere Eşek Torbası denilir.

Pehlivan/ Bolvan; Çok büyük vücutlu, güçlü, bahadır olup XI-XII yy'da Dest-i Kıpçak bölgesinde Oğuz ve Kıpçak Türkleri'nde erkeklerle ve bazen de hatunlara ait taş heykelleri vardır. Bunlar Bolvan olarak bilinirler.

Altı Parmak; Bunlara çok eski Türk rivayetlerinde rastlanılabilmektedir. Bunlar uzun boylu, uzun boyunlu ve altı parmaklı olurlardı. Altı parmaklı oluşları onları güçlü ve kuvvetli yapar. Bunlar eski Hannan bölgesinde dünyaya gelmişler. Mısır mitolojisine göre bunlar Rafaim denilen güçlü uzun kol ve bacaklı zatlardır. Davut peygamber zamanında bir altıparmağın dört oğlu vardır. Günahları nedeniyle bunlar yer altına gömülürler. Depremlerin onların titremeleri ile meydana geldiğine inanılır. Batı Türk halk inançlarında dünya'nın sarı öktüzün boynuzu üzerinde olduğu depreme öktüzün boynuz sallamasının yol açtığı inancı vardır.

Azatıkı; Bu tip Özbek, Kırgız ve nadiren de Kazak Türkleri'nde yolcuların yollarından sapmaları yollarını karıştırmalarına ve böylece kayıp olmalarına yol açmaktadır. Eski Türk inanç sisteminde yol iyesinin olduğunu, hala yola çıkan Altay kişinin Obo'lara yolda terslik çıkmasını diye sacı yaptıklarını Anadolu ve yakın çevresinde yola çıkan kimsenin ardından su dökülüp ayna tutulduğunu, sadaka verilip hayır dua edildiğini biliyoruz.

Ecenebi; yabancı insan ve bazen de düşman ifade anlamına gelen yarı mitolojik bir varlıktır. Ecenebi geliyor denilince istenilmeyen beklenilmeyen bir söz edildiği anlamına gelmektedir.

Kariyhatus; İnsanlar eskiden beri hayatı mitolojik hatun kız ile bağlantılamayı severler. Bu durum olumlu anlamda hayat kadını, zaman kadını, sihir kadını ifadeleri ile dile getirilir.

İlemen; İl ve aman kelimelerinden oluşmuş bu isim il koruyucusu vatan koruyucusu ilahi bir ruh olarak bilinir. İlemen veya İlanan muhtemelen Türk mitolojisi'ndeki Anamaygıl ile bağlantılıdır. Anamaygıl da Ata ruhları ile birlikte yurdu korurdu/ korur. Kutsal Ötügen ve yer-sub ruhları da bu inançtan tamamen bağımsız degillerdi. Böylece Türkleri' de vatanın kutsiyeti mitolojik dönemden itibaren itibariyle var ola gelmiştir, denilebilir.

Gomerbey/Ömürbey; bu ruh ömrünü insanların omuzlarında geçirir. Bundan kurtulmak için terleyinceye kadar çalışmak gerekmektedir. Terleyince omuzda duramaz.

Kupay; Övünenlerin ruhu olarak bilinir. Kendisini öven kimseyi övmeye sevkeden bu ruhtur. Bundan kurtulabilmek için övüneni dinlemek gerekir. O taktirde böbürlenmekten vazgeçer.

Eser, çocukları korkutma şekilleri ile ilgili inançlara dair de bilgi vermektedir. Bunlardan **Mülki**, dağda yaşayan bir ruhtur. Gürtültü yapma mülki gelir seni götürür, denir. Uzun ve beyaz yüzlü keçi sakalıdır. Kısa boynuzlu yarı keçi yarı kişi kılıklıdır. Masal kahramanı olarak bilinir. **Bapak**, Mülki'nin kardeşi veya diğer adıdır. Başkurt mitolojisi'nde yer alır.

Safura Buranı/Boranı; Safura mitolojileşen Mina peygamberin eşidir. Kum çölünde Yahudiler'i yolcuları saptırmak için kum fırtınası çıkarmıştır. Tatarlar tartışıklarında, tartışma "Safura Buranı" olarak tanımlanır.

Şekeperiye; Kazan civarında eskiden ismi şeke olan bir köy ve köyün cencilik yapan bir hocası vardır. Şeke cinleri kışın çok soğuk dönemlerde kar yağınca insanların yollarını şaşırtmış. Laf dinlemeyip fırtınada dışarıya çıkarlar. Kimseler Şeke'yi çağıracağım diye korkutur. Şemeke ise, Mukı ve Şeke'nin kardeşidir. Yıl başında yılda bir defa ortaya çıkar, bununla da çocuklar korkutulur. Makedonya Türkleri'nde yıl başında gece saat 12'de bir ruhun etkinliğine inanılır.

Karasakal, iki anlama gelmektedir. Bunlardan birisi bela, afet, diğeri ise günahdır. Araştırmacı İsembet'e göre fakirlik ve terkedilmeyen kötü adet anlamına da gelir. "Nereye gidersen git Karasakal seni takip eder. "Karasakal'ı kesip atmak yıkayıp aklamak mümkün değildir" şeklinde sözler vardır. Ak ve kara Türk halk inançlarında mitolojik derinlikleri olan mistik anlam yüklü kelimelerdir. Ak, aklıgı kara ise manevi anlamda da tersini temsil eder. Ak sakal, bilge erkeği Ak biçek bilge kadını

anlatır. Bozkurt'daki boz, Alageyik'deki ala Kırat'daki Kırılık, ak ve kara kuvveleri bir arada içerir.

Sakal, Mûki'nin arkadaşı olup kılığı mülki gibidir. Karakul bunlardan biridir.

Kükevi/Şimşek; Evden uzaklaşması istenilmeyen çocuk bunlarla korkutulur.

Elem; bostan korkuluğu, halk inançlarına göre Elem'ler gece canlanır gezerler.

Geberle; Başkürdistan Tatarları halk inançlarının da görülür. Eve gece geç dönenler, çocuklar bununla korkutulurlar. İnsan ile kurbaba arası bir yaratıktır.

Sagızak; Başkürdistan Tatarları'nda göze görünmeyen ve terk edilmiş bahçelerde bulunan mitolojik bir yaratıktır. Yalnız gezen çocuklara sataştığı inancı vardır. Bundan korunmak için; "Sagızak, sagızak, ben tek başıma gezmiyorum, arkamdan da bir köpek geliyor. Sen bana saldırırsan o da sana saldırır" denilir.

Şakmak; sakmak inancı birçok halkta vardır. Sakmak bir odun parçasıdır. Odunluktaki bütün odunlar bitirilmemeli. Aksi halde sakmak da yok edilmiş olur. O daima korunmalıdır. Anadolü'da odun ve odun taşıma zamanı ile ilgili inançlar vardır. Ayrıca ambarların kilerlerin dibi tamamen sıfırlanmaz, bereket olsun diye bir miktar bırakır. Esnaf da kasasını tamamen parasız bırakmaz bir uğur parası muhakkak kasada bulunur.

Karaadam; Ağlayan çocukları terkibe sokmak, uyarmak, susturmak için isminden istifade edilen bir tiptir. Baba'da ağlayan çocukların susturulmalarında ismi kullanılan bir güçtür. Baba, elindeki torbaya yaramazlık yapan ve evde tek kalan çocukları koyar.

Kalay Eteç; Akşamları köprülerin altında oynamayı seven çocukları uyarmak için isminden yararlanılan bir tiptir. Kalay Eteç eskiden evlerin damlarına konur ve o hareket edince kötü ruhların dağıldığına inanılır.

Kük Gürke/Gök Gürke; Kalay Eteç'in yerine kullanılır. Köprü başlarında bulunur. Kük Gürke, Gök gürlemesi, Kekerı ve Şimşek eş anlamda kullanılır. Köprüye girilmeden; "Köprü başında Kük Gürke, Bundan kim korkar Gök Gürlüyor, Yer titriyor" denilince bu ruh insanlara zarar vermez.

Taz; bu mitolojik tipin insana zararı yoktur. Kısa boylu, zayıf yapılı ve beyaz tenlidir. İnsanlara görünmemeye çalışır. Taz ormana odun için gider ve orada ormanın kötü ruhu Şureli ile karşılaşır. Taz O'nu kaçıtır.

Taz'ın çocuklarla birlikte medreseye gittiği de olur. Taz'ın hiçbir zaman saçlı olmaz.

Saç bahsi münasebetiyle yukarıda değindiğimiz gibi kel konusu da Türk Mitolojisinin de ele alınacak bir konudur. Batı medeniyeti bu türden mitolojik malzemeyi Samsun Dolila, Mavi Saçlı Çocuk ve benzerlerinde olduğu gibi klasik eserlere dönüştürebilmiş iken Türk Kültürü adına maalesef bu yapılanmamıştır.

Uğrı; Yaramaz çocuklar bununla da korkutulur. Uğrı, çok esmer yarı mitolojik kılıklı, insanların mal, eşya ve çocuklarını götürür. Kars ve Azerbaycan'da uğramak çalmak, uğrucu hırsız anlamındadır. Uğruculuk ise hırsızlıktır. Keza uğruya çıkmak hırsızlığa çıkmak demektir.

Seule; bir anlamı gölge diğer anlamı ise, hayaldir. Hasta insan zavıflayınca "bunun seulesi kaldı" denir. Seule'nin insanla birlikte gezdiği ve zararsız olduğuna inanılır. Ancak yalnız gezen insanı korkutur ve bazen de boğduğu olur. Sadece kötü insanların seule'lerinin kendilerinden ayrıldıkları inancı vardır.

Totkar; çocuklarla oynamayı çok seven mifik bir kahraman olup onları korkuttuğu da olur. Totkar'dan kurtulmak için, "Kotkar git şeytani Korkut" denilmelidir. Biren de çocukları korkutmakta kullanılır. Tatar Türkleri'nde çok yiyen insanlara Biren denir. Yarı mitolojik bir tiptir. Mamay, çocukları istifade edilen mitolojik bir güç olup Mogollarda Mamay Mirza diye bilinir.

Heter, medrese öğrencisi olan Şakirtlerin yatmakta oldukları odanın mumu her gece saat 12'de sönermiş. Söndüreni tespit etmek için takip başlatılır ve odaya kimse gelmediği halde mum yine sönmüce bunu Heter'in yaptığına inanılır.

Belemen; gözle görünmeyen mifik bir tiptir. İnsanlar arasında yaşar ve onlara zarar vermez. Bu güç zamansız öğünmeye yol açar.

Kerle; Yarı mitolojik bir tiptir. Uzunluğu dirsek boyundadır. Uzun bir sakalı vardır. Güçlü ve gayretli bir tiptir. Yerin altında, ormanlarda, terk edilmiş yerlerde ve köylerin içinde yaşar. İnsanları korkutur. Sakalı ile boğup öldürdüğü olur.

Tukran Babay ve Eşi; Tukran Baba eşi, yarı mitolojik bir varlıklardır. Daha ziyade kışın evlerin kapısını çalıp evlerden eşya ve çocuk çalarlar. Ağlayan çocuklar susmaları için bunlarla korkutulur. Tukran ile ilgili çocuk oyunları da vardır.

Şelüngen; ormanda yaşayan kuşlardan biri olup, buna yağmurun habercisi de denir. Bu ruh haber getirici olarak bilinir.

Ataman; Korkunç bir tip olarak bilinir ve bununla da çocuklar korkutulur. Eski dönemlerde yabani otu temizlenen yere de Ataman denilirmiş. İsmi buradan almaktadır.

Ebek; Tatar Türkleri'nde çocuk oyunlarında Ebe, tutan anlamındadır. Ebe ninelere göre isim çocuk tutan mifik bir yaratığın isminden gelmektedir. Sevdiği çocukların sırtına okşar gibi, sevmediklerine daha hızlı vurmuş. Bununla ilgili tekerleme de;

“Ebek ebek

Altın kepek

Yakatarsan yağlı kürek

Yakalayamazsan kara ekmeç” denirmiş. Bu noktada etimoloji çalışmalarında mitolojik boyut, kelimenin tarihi inanç derinliği önem kazanmaktadır. Diğer önemli husus çocukların uyarılmalarında kullanılan mitolojik türlerin özellikleri ile çocuk psikolojisi arasındaki bağın araştırılması hususudur.

Kızıl İlyas, Mifik bir zatın ismi olup bununla da çocuklar korkunulur. Kırmızı vücutlu yaşlı bir zat tiplemesidir. Ağlayan çocukları götürdüğüne inanılır. Diğer taraftan ruhların ilk göründükleri zamanki renklerinin de kırmızı olduğuna inanılır.

Tatar Mifleri kitabında inançlar bölümü de vardır. Bu bölümdeki bilgilere göre: Kulak kaşınrsa yağmur yağar. Yılda bir defa Umaç yemeyen insan hasta olur veya ölür. Bu inanç Göktengri Umay Ana inancı ile ilişkilidir. Öküz kuyruğu ile insana vurur ise kötü haber alınır. Bir eve kuş uçarak girer ise, o haneden ölmüş bir kimsenin eve geldiğine inanılır. Ölen kişinin ruhu vücudundan kelebek olarak çıkar. Akarsuda veya gölde tek ördek veya kazın görünmesi mutsuzluk alametidir. Yıldırım düşerek yanan evi söndürmemeli, ona yaklaşılmamalı, Tanrı'dan rahmet dilenmeli, bu Tanrı'nın cezalandırmasıdır. Mal çalanın çaldığı eli kırılır. Oda süpürülürken aşağıdan yukarıya doğru süpürülür ise o ev zarar görür, o evden rahmet çıkar. Çünkü şeytanlar kapiya yakın yerlerde yaşarlar, yu-karıya doğru süpürülmekle onları evin üst tarafına atmış oluruz.

Ev inşaa ederken, eski tuvalet yeri, hayvan leşi, olmamasına dikkat edilmeli. Ateşe tükürülmemeli tükürenin ağzına şeytan girer. Poşi kutsal bir hayvan olduğu için öldürülmemeli, öldürenin ömür güneşi söner. Ayn 23. günü tırnak kesmek felaket getirir. Tavuğun altında 3 yumurta alınır. İlk yumurta ağır ise, ekimi erken başlat, ikinci yumurta ağır ise, ekimi orta zamanda ve üçüncü yumurta ağır ise geç başlatılmalı. Çok ağlayan erken ölür. Yaz ayında kırmızkanın (karınca) yanına bir sopa konur. Tırmanan çok olur ise o yıl mahsul çok olur. Bıçak elinden yere düşer ise eve erkek misafir gelir.

Düğünden sonra 2. gün gelin kaynak (kuymak) pişirmeli. Etili yemekler pişirilmemeli, etli yiyecekler kavgalı ömüre işarettir. Gelinin becerilerini anlamak için, hamur yoğurulurken hamura para atılır, bulabilirse beceriklidir. Yerler süpürülürken düğme veya benzeri şeyleri bulanın çocuğu çok olur. Kaşık bulunur ise, eve para girecek, bıçak türü şeylere rastlanır ise evde huzursuzluk olacak demektir.

Düğünden sonra denenilen gelin artan yemeği kedi, köpeğe atar ise evden rızık, huzur gider. Düğün çorbasında şehriye uzun olur ise evlilik uzun sürecek demektir. Beliş (Hamur ve baldan yapılmış yemek) baklava gibi kat kat olur ise, misafir belişin katına göre karar verir, çok katlı beliş yiyip evde az kalan misafir ev sahibine hakaret etmiş kabul edilir.

Tatar Türklerinde hamamda da gelin denenir. Kese, lif ve benzerlerini koyuş şekline bakılarak tertipliği anlaşılabilir. Düğün günü yağmur yağar ise gelinin ekşi yoğurt yediğine hükmedilir. Kaburgalarının arası geniş, uzun kuyruklu kısa bacaklı, boynuzlarının arası geniş olan inneğin sütlü olacağına inanılır. Eskiden defin edilmeye götürülen ölü kendi atı ile götürülür idi. Atın gözü yaşlı ise ölen kimsenin iyi insan olduğuna yorumlanırdı. Eskiden sefere çıkan yanına gül alırdı. Yolda gül bozulmaz ise evdeki eşi ona sadık bozulur ise aldattığına yorumlanırdı.

Hızlı gitmekte olan at aniden durur ise, o yolda sihir ve büyü var anlamına gelir. Böyle hallerde saman ateşi ile at rahatlattılır, şeytan kaçar inancı vardır. Böyle hallerde günümüzde at durunca enzü besmele çekilir... Doğum gün ve saatinin devrinde uyuyan insan uyandırılır. Böylece ruhunun temizlendiğine hasta ise şifa bulacağına inanılır. Ayrıca doğum günü rüyasında uçan kuş gören insan mutlu olur.

Çay yapılırken bardağa büyük bir çay otu düşer ise bu hal itibarıyla misafirin geleceğine ve kimin bardağına düşmüş ise onun misafiri olacağına inanılır. Yeni eve taşınmadan evvel bir kedi getirilir. Kedi eve girer ise o evde mutlu olacağına girmez ise, şeytanların olduğuna inanılır. Hayvan sürüsü gelirken önde kırmızı renkli inek var ise, gün güneşli olur, kara inek var ise bulutlu olur inancı vardır. Eskiden yağmur istenilince Kara renkli bir inek kurban ediliirdi. Güneşli günler isteniyor ise, sarı inek kurban edilir... Kabir kazılırken toprak yumuşak ise, kabire sık sık toprak düşüyor ise, kabirden su çıkmaz ise merhumun imanlı olduğuna inanılır. Pencerenin camını yıkarsan yağmur yağar, yolda giderken su dolu kovaya rastlarsan yolun aydınlık olur, boş bir kova ile karşılaşarsan işiniz ters gider... Yaz günü dolu yağarsa evden dışarıya budka (sütten yapılmış pirinç yemeği) çıkarılır. Böylece göyün gönlünün kazanıldığına inanılır. Bu amaçla ekmek tavası da dışarıya konulur.

Bu türden inanç tespitleri tüm Türk halkları için yapılmıştır. Bunların karşılaştırılmaları cihetine gidip ayrıca ayrıntılı yorumlarını yapmak ileri-deki çalışmalarımıza bırakılmıştır. Ancak göye sacı yapmak gibi entere-san tespitler hakkında Türk Dünyası halk inancı çalışması yapanlar itibariyle çok ilginçtir.

Tatar Türkleri'nde iki tümseklili kafası olan bebek mutlu aileye işaret eder. İlk çocuk erkek ise müteakip çocuk kız olur, kız ise ikinci çocuk erkek olur. Kafası çift hörgütlü olan erkek iki defa evlenir... Tatar Türklerinde anne ve babasının 7 boy seceresini bilemeyen, babasının ve büyükbabasının hayatını bilemeyen, baba ve annesine iyi davranmayan yetim kalır inancı vardır. Hırsızın kim olduğunu tespit etmek istenince gece saat 24:00'de hatun kız kıyafeti ile hamama gidilip uykuya dalınır ise hırsızın yüzü görünür. Ayrıca üzerlik tohumu ateşe atılır ise hırsızın yüzünde bir şey çıkar/dökülür. Çalınan bir şey için şüphelinin evine gidilip 3 defa bismillah okunur(Besmele çekilir) Şüpheli gerçekten hırsız ise hastalanır.

Hamile yüzü kırmızı olur ise kızı, yüzü esmer olur ise erkek çocuğu olur. Hamile kadın at sürüsüne bakar ise çocuğunu 12 ay üzerine doğacağına inanılır. Hamilenin üzerinden geçilmez, aksi halde çocuk ters doğar. Ördek dili yer ise çocuğu çok konuşur. Hamile kumaş biçmemeli çocuklarının ömrünü kesmiş olur. Hamile geceleyin yalnız başına, göl ve nehir etrafında dolaşır ise, çocuğunun ömür boyu hastalık çekeceğine inanılır. Hamile süpürgeyin üzerinden atlarsa çocuk ters doğar, çocuğu yaşamayan anne, çocuklarının yaşaması için onları sekiz delikten geçirir. Çocuğu olmayan anne, çok çocuklu annenin mezarı etrafında 3 defa dönmelidir. Çocukların uzun ömürlü olmaları için onlara Dursun, Yaşar, Ölmez, Baki, Timir, Timurbey, Bektimur gibi isimler verilir. Kendik (Göbek Bağı) kısa kesilen çocuk altını ıslatır. Çocuğun kendik'i içeriye batık olur ise ağlağan (çok ağlayan) çocuk olur. Kendik kendiliğinden kayıp olur ise, çocuk büyüdüğünde yaramaz olur. Boş bişik (beşik) sallanılır ise sahibi olan çocuk hasta olur. Çocuk tek başına bırakılır ise, ona cin sataşır hastalanmasına sebep olur. Yeni doğan çocuk yağ ve bal ile ağzlandırılır ise (tatdırılır), çocuk ileride tatlı dilli olur. Çocuğa 40 gün anne sütü verirken ailesine bağlı olur. Çocuk 1 yaşına gelmeden tırnağı kesilir ise çocuk hastalanır. Çocuk bir yaşına girmeden gömleği ters çevrilir yıkanır çocuk zayıf düşer. Çocuğa hep yumurta yedirilirse büyü-yünce çok neşeli olur. İkiz çocuk doğunca bunlardan birisi kapıdan diğeri pencereden dışarıya çıkarılıp tekrar eve sokulurlar aksi halde öleceklerine inanılır. Bebek yaşlı insana bakarak gülerse ömrünün uzayacağına inanılır. Ateşle oynayan çocuk altını ıslatır, babasının sakalı ile oynarsa ba-

başının başını yer, öfütümüne sebep olur. Güneş çıkarken çocuğun anlına kömür konur ise, Kara çocuğu sevenlerin nazarından Kara çocuğu korunmuş olur. Tan Suyu (sabahleyin güneş çıkmadan ezan saatindeki su) çocuğu nazardan korur. Nazar değmiş çocuğun nazardan kurtulması için, çocuğa pencere suyu veya pencere işi sürdürülür.

Tan suyu tanımını hatırlatan bir tanımda Nahçıvan-Azerbaycan Türk halk inançlarından biliyoruz. Nevruz günü güneş doğmadan bulaktan pınardan alınan suyun hikmetine inanılır ve o su ile bazı dini uygulamalar yapılır.

Eserde Muhabbet içerikli inançlar için de bir bölüm ayrılmıştır. Esasen halk inançları içerikli tespitlerin tasnifinde Türk araştırmacılar arasında bir birliğin sağlanılması çalışmaları kolaylaştıracaktır. Türkiye’de halk tababeti alt başlık oluştururken, Tataristan’da Muhabbet konusu başlık oluşturmuştur.

Tatar Türklerinde sacını ateşe attığın kimse size aşık olur, güvercin yumurtası yedirilen kime yedireni çok sever. Sevdiğin kimse ile kendi saçını bağlarsan o sana aşık olur. Sandugaç kuşunun öttüğü yerde oturarak yemek yiyen aile de mutluluk olur. Çeşme başında uyurken sevdiği kimseyi rüyasında gören sevdiğine kavuşur. Güneş tutulduğunda öpüşenler mutlu olurlar.

Düğün ve nikahla ilgili inançlara dair de bilgi verilmektedir. Damat gelince birisi geline iğneli bir şey kadatsa (saplasa, taksa) damadın masasına bıçak türü bir şey konulsa, mutsuzluk olur. Kız kendi nikahını dinlerse çiftler çabuk ayrılırlar. Damat gelince kız onun şapkasını kendi başına takar ise damat itaatkar olur. Damat eve gelince kim önce diğerinin ayağına basar ise evde hoca (sözü geçen) o olur. Kız yeni evine girerken yere yastık serilir. Ağzına yağ ve bal verilir ise dili yumuşak ve tatlı olur. Nikah okunurken (kıyılırken) kız yanında hazır bulunan suyu içer ise mutlu olurlar. Kız yediği balın kabını kimin başına ters koyar ise onun kısmeti çabuk çıkar. Nikah işlemi bitince kızın başına çiniden bir kap içerisinde süt kaymağı konur ise, yeni evine kolay alışıp mutlu olur.

Kızlarla ilgili inançlara göre; karanlıkta yemek yemeği seven kızın kocası hırsız olur. Evine pencereden girmeyi seven kızın kocası da hırsız olur. Kızlar pilavın yağını etrafa sıçratırlarsa kaynana ve kaynata kör olur. Bebekle oynamayı çok seven kızların çocukları çok olur. Kız saçını tararken tarak elinden yere düşer ise, istenmeye görücü gelecek demektir. Elleri sert olan kızın kocası da sert olur. Yemek tabağını yalayan kızın kocası taş olur. Soğan doğrarken ağlamayan kız, kaynana baskısı karışında da ağlamaz. Yemek yerken aynaya bakan kızın kocası kıskanç

olur. Bir kız hangi erkeğin şapkasını giyer ise onunla evlenir. Yemeğe otururken yanlışlıkla iki kaşık alır isen çabuk evlenirsin.

Tatar Türkleri'nde gelinle ilgili inançlarda genç gelinlerin aynasına bakanlar gençleşirler. Genç gelin eve ilk kez su getirince suyu döker ise, ailede mutsuzluk olur. Gelin bebeklerle oynarsa çocuğu olur. Gelin kaynana ve kaynatasına ismen hitap eder ise dişi ağrır.

Kadınlarla ilgili inançlarda; iki eski süpürgeyi yanyana koyan kadının kocası tekrar evlenir. Evli kadını saçını ikiye ayırıp örer ise, örüklü saçını tarayan kadının kocası da tekrar evlenir. Kadını çamaşır yıkarken yağmur yağar ise kocasını sevmiyor güneş çıkar ise seviyor anlamına gelir.

Tatarlar arasındaki umumi inançlara göre kirpiği uzun olanın ömrü kısa olur. Hakkında konuşulan kişi sözün üzerine gelir ise o şahsın ömrü uzun olur. Suda birisinin boğulması doğal afet olacak anlamına gelir. Saatin camı kırılır ise, evin yanında köpek ulur ise, ayna kırılır ise, ötenin gözü açık gider ise o evden bir cenaze daha çıkar. Cenazenin yanında gülersek konuşsan veya tokalaşsan bir cenaze daha olur. Cenazenin arkasından uyunur ise, merhum, badema da uyu dermiş, evden cenaze çıkınca evde birisi mutlaka kalmalıdır. Cenaze evden çıktıktan sonra kapı kapatılmaz aksi halde yeni ölümler olur... Mevtanın 3. ve 7. günü merasim yapılır. Bu gün ikram için yumurta ve undan bir çörek yapılır iyi olur beğenilir ise mevtanın memnun olduğuna aksi halde ise memnun olmadığına inanılır. Geceleyin odun kesildiğinin duyulması ölüm işareti olarak kabul edilir. duyulan ses, melekler tarafından kesilen kabir ağacının sesi dir... Ölenin kabrine yağmur veya kar yağar ise, iyi insan olduğuna, defin esnasında hava bozulur ise fena bir kimse olduğuna işaretidir. Anne ve babanın ölümüne ters yürümek, evde ısıklık çalmak, birisini ısıklık çalarak çağırarak, ayı parmağınla gösterip parmağını sırmamak, sebep olduğuna inanılır. Mezarlıkların yanından geçilirken, mezarlıktan yana olan kolunu sallarsan ölümler rahatsız olur ve ömrün kısılır. Geceleyin mezarlığa girmenin de ömrünün kısılacağına inanılır. Mezarlıktaki ağacının kırılması da yeni bir ölümlerin habercisi olarak kabul edilir.

Tatar inançlarındaki ev ile ilgili olanlar da oldukça çoktur. İnsanlar, yaşlı kadınlar, günahsız çocuklar eve ilkin alınırlar. Böylece evin sahiplerinin çok yaşayacaklarına çok çocuk sahibi olacaklarına, günahsız bir hayat süreceklerine inanılır. Eve herkesten evvel kedi sokulur. Kedi eve gürerse ev tekindir girmeyip kaçarsa evin okutulması gerekir. Kapı yarı açık iken odadan bir şey alınmaz. İnsanın elinin kuruyacağına inanılır. Ya içeri girilmeli veya içeriden birisi alınacak şeyi dışarı çıkarmalıdır. Pencerenin veya kapının yanında duranın boyu uzamaz. Pencerenin camı kırılır ise nazar değdiğine inanılır.

Evin ilk temel taşı kadın koyar ise, evin sıcak olacağına inanılır. Misafirler gider gitmez eve odun getirirsen, evin sıcaklığı misafirle birlikte gitmemiş olur. Eşi ölen erkek ev yapmaya karar verir ise ilk taş veya ağaç kadının tarafından konulmalıdır ki, tekrar dul kalınmasın. Yeni ev yapılırken ilk 40 günde bir gün dahi ev kimsesiz bırakılırsa eve şeytan girer.

Hamamla ilgili inançlar da geniş yer tutmaktadır. Hamamda düşmek hayırsızlığa yorumlanır. Hamama düşmek hayırsızlığa yorumlanır. Hamama selam verilerek girilir. Aksi halde hamamda ki bazı ruhlar insanı boğabilir. Hamamın düşen taşının yerine konulması taşı koyana zarar verebilir.

Ocağı ilk defa kadın yakarsa o ev sıcak olur. Ocaktan dışarıya ateş sıçratsa o eve misafir gelecektir.

Hamamla ilgili bilhassa onların tekin olmadıkları konusunda Anadolu Türklerinde de inançlar vardır. Safranbolu'nun en büyük ve tarihi hamamının ismi cinli hamamdır.

Tatarların yol ve sefer ile ilgili inançları da genel Türk halk inançlarının bir parçası gibidir. Yola çıkan insan dönüp geriye bakar ise bekar ölürl. Yola çıkan çıkmadan evvel elbisesini silmemelidir. Sefere çıkmanın ardından hemen ev süpürülmez. Sefere çıkan mutsuz döner. Yola çıkacak kimse elini una batırır ise un kabını sadaka olarak vermeli. Yola çıkan cenaze ile karşılaşır ise işi iyi gitmez. Yolcunun ilk karşılaştığı insan iyi ise işler iyi, kötü ise kötü gider. Yola çıkan insan köpeğe ekme verir ise işleri iyi gider.

Misafirlikle de ilgili inançlar vardır. Yere bıçak düşer ise eve erken kaşık düşer ise kadın misafir gelecektir. Yemek yenilirken lokma ters gider ise, eve aç kadın misafir gelir. Tarak düşer ise erkek misafir gelir, düşen tarak saçlı ise kadın misafir gelir. Kapı kendiliğinden açılır ise, eve odun getirilirken odun yere düşerse, semaverin burnundan su akarsa, su uzun süre kaynarsa, sol ayağın tabanı kaşınır ise, horoz pencerenin önünde öterse eve misafir gelecektir. O da kapıdan yukarı süpürülmez fakirlik olur. İnsana süpürge ile vurulmaz, vurulur ise vurulmuş kurt yer. Akşamı ev süpürülür ise cenaze olur. Evde iki süpürge bulundurmamak ikinci evliliğe delalettir. Akşamdan sonra ev süpürülür ise evde tartışma olur. Akşamları sağlanmış süt birisine verilir ise süt sertleşir (ekşir). İkinci ile akşam arasında uyursan gözün kör olur. Gece hamama gitmek zahmete delalettir. Gece bıçak türü sivri ve kesici aletlerle uğraşmak ölüme işarettir. Afete yol açar. Gece mezarlığa gidenin ömrü kısalar. Gece suya gireni su anası alabilir. Hamile gece suya girer ise, su anası karından yavrusunu alabilir. Gece saçını tarayanın mutluluğu azalır.

Yemekle ilgili Tatar halk inançlarına gelince, çaldığı şeyi yiyeni huçırık tutar. Güneş çıkarken, elinden düşen şeyi yiyen kimse mutlu olur. Kımız bardağının sonuna kadar içmezsen at kısır kalır. İneğin sütü de içilirken yarım bırakılır ise o da kısır kalır. Çiğ buğday yiyenin ailesi fakir olur. Tuzun yere döküldüğü evde dostluk kalmaz. Ekmeğin baş kısmı kırarak yenilir ise evin erkeğinin başına bir hal gelir. Çay veya çorbayı dökerek yersen sarhoştan damadın olur. Sadece bir bardak çay içersen ya evlenirsin veya eşinin bir gözü kör olur. İmrendiği şeyi yiyemeyen çocuğun ömrü kısaldır.

Hastalıklarla ilgili olarak, bir insan birşeyden korkmuş ise korkulan şey yakılır, korkan kimse onunla tüsülendir. Gözü hastalanan kimse ismini değiştirilmelidir. Birisinin ardından kötü söz söyleyenin dilinin ucunda bir şey çıkar. Kırpığı düşen kimse mezardan sakınmalı. Göze çöp türünden bir şey girmiş ise, onu atmadan evvel ısırsan gözüne başka bir şey girmez.

Atakaz (erkek kaz); selam verenin boynu ağrımaz, sarılıklı hastanın tedavisi için üç ayrı evin penceresi önünde yumurta pişirilip yedirilir. Ateşe tükürenin, kıyamet günü ateş tabak yaladır. Ateşle oynayan çocuk altına çiş yapar. Yanan ateş ses çıkarır ise o evden cenaze çıkar. Ateş ıslık çalarak yanar ise o eve uzaktan misafir gelir. Yangın olan evde, yangından sonra bacanın yıkılması gerekir, yoksa bir yangın daha çıkar. Büyük yangından kurtulan ev izgi evdir (hayırlı ev). Evin hanımı da iyi insandır. Birisi ateşten korkuyor ise, o kişi demek ki günahkardır.

Saçlarını rüzgarda uçuranın başı ağrır. Yolda giderken saçını tarayan kimse bir terslikle karşılaşır. Saç hangi yöne doğru kıvrılır ise o taraftan misafir gelir. Kızlar saçlarını ayakta taratlar ise mutluluk saçları yere düşer mutsuz olurlar. O saçı fare göttürür ise sahibinin başını ağrıtır. Başkasının evinde saç tarayan o evin sahibi ile yakın dost olur. Saçını akşam tarayan kadın mutsuz olur kocası tekrar evlenir.

Çarşamba ve Perşembe günleri tırnak kesilmez. Kesenin parmağında şeytan tırnağı çıkar Akşamları tırnak kesenin mutluluğu azalır. Gece yarısı tırnak kesenin ömrü kesilir. Doğum günü tırnak kesenin parmağında it tırnağı çıkar. Başkasının evinde tırnak kesen o insana düşman olur. Başkasının tırnağını da kesen ona düşman olur.

Gök ve gök cisimleri ile ilgili inançlarda eserde yer almıştır. Yazın ilk gök gürlediği zaman koşan büyür. Gök ilk gürlediği zaman yere yatıp zenginlik ve sağlık dilenmelidir. Gök gürlerken yağmur yağar ve horoz öter ise afet ve felaket beklenir. Gök gürleyince ağacın altında duranı yıldıırım vurabilir. Zira gök gürleyince şeytan ağacın altına saklanır. Gök

gürlerken şeytanı vurur buna bakmamalı bakanı da vurur. Kuyruklu yıldız görtülince yöneticiler arasında kavga çıkar. Güneşe doğru bakabiliyorsan ömrün kısa bakamıyorsan uzundur. Gök gürler patates eken iyi ürün alır. Dışarıda dolaşan insanlara su serpersen yağmur yağar. Güneş i-nerken (batarken) uyur isen hasta olursun. Gökyüzü kızıl ise savaş çıkacağını gösterir. Güneş çıkarken hapaşır isen günün iyi geçer. Yeni ayın ilk gününü rüya gören mutlu olur.

Dağdan heyelan başlarsa afet işaretidir. Evin yanındaki kayın ağacı düşer ise evin hocası (erkeği) ölür. Mezarlıkta bir ağaç kırılacak olsa yeni bir cenaze beklenir. Köy su altında kalır ise günah işlenmiştir. Evin yanında veya bahçesindeki ağaç büyümüyor ise, burası nazar olmuş çorlu bir yerdir.

Tatar Türklerinin halk takvimi kapsamına girecek türden inançları da vardır. Buntlardan Fare Yılı hayırlı bir yıl olarak kabul edilirdi. Bu yılda yağmurun çok yağdığı ve kötü niyetli insanların islah oldukları inancı vardır. Bu yılda ekin bol olur. Bu yılın çocuklarının akıllı olduklarına inanılır.

inek Yılı zahmetli bir yıldır. Kış ayları sert geçer, ürün az olur, inekler sık sık hastalanırlar. Bu yıl dünyaya gelmiş çocuklar yurtsever ve merhametli olurlar.

Pars Yılı, kış etkili ve havalar soğuk olur, verim itibarıyla vasat bir yıl olduğu kabul edilir.

Tavaşan Yılı, kıtlık yılı olarak kabul edilir. Günler zahmet ve meşak- katli geçer. Bu yıl insan ve bilhassa alim kişilerden ölüm çok olur. Bu yıl dünyaya gelmiş çocuklar ölçülü davranır ve ailelerine düşkün olurlar.

Ejderha Yılı, kadınlar için çetin geçen bir yıldır. Çocuklarından çok şikayetçi olurlar. Bu yılın çocukları, haylaz ve hayırsız olurlar.

Yılan Yılı, çok soğuk geçer, ekin bol olur, bu yılın çocukları itaatkar olurlar.

At Yılı; bu yılda çok savaşlar olur. Havalar çok soğuk geçerler ve kış çok erken gelir. Ekinlerde don yapar. Yaşlılardan çok ölüm olur. Bu yılın çocukları sert karakterli olurlar.

Koyun Yılı; bu yılda ürün bol olur. Geçim zorlaşır, kış sert geçer. Bu yılın çocukları çok yurt sever olurlar. Miskin, yardım sever ve çok düş-manlı olurlar.

Maymun Yılı, bu yıl yağmursuz ve kurak geçer. Kış çok sert olur. Bu yılın çocukları yardım sever olurlar.

Tavuk Yılı; bu yılda kış uzun ve soğuk olur. Bu yılın çocukları iyi karakterli ve düşmanları çok olur.

Köpek Yılı, Rızıklar az, mahsuller düşük olur. İnsanlarda sık sık hastalık görülür. Çocukları güçlü kuvvetli olur.

Domuz Yılı; çocuklar bu yılda çok sık hastalanırlar. Rızık bol olur. Kış sert geçer. Bu yılın çocukları şefkatli olurlar.

12 Hayvanlı takvim Bozkır Medeniyetinin belirli kültür öğelerinden-
dir. Bu konuyu Türkiye ilkin merhum Prof. Dr. Osman Turan ve daha
sonra da Prof. Dr. Abdulhaluk Çay incelemişlerdir.

Tatar Türklerinde yeni yılın gelişini değerlendiren inançlar da vardır. İlk görülen kuş ak ise o yılın iyiliğine kara ise kötülüğüne yorumlanır. Yeni yıla borçlu girenin bütün yıl borçlu olacağına inanılır. Ak ve kara Türk halk inançlarında geniş yer tutar ve Türk Mitolojisinin derinlikle-
rinden gelen bir mahiyetleri vardır.

Tatar Türklerinde kibleye karşı çiş yapmanın hastalanacağı inancı var-
dır. Büyük abdestini yapmanın parmağında şeytan tırnağı çıkacağına inanı-
lır. Kibleye karşı yalan söyleyenin dili tutulur, kurur. Söylediklerine ina-
nılmayan kimse kibleye karşı konuşur. Aynı inancı Anadolu Türkle-
rinde de vardır. Evler inşaa ediliirken tuvalet taşlarının yönüne dikkat edi-
lir. Ezan okunurken defihacet edenin rızıkının kesileceğine inanılır. Kişi
yemin ettirilirken kibleye dönmesi istenir. Esasen Türklere yemin kul-
lanma şekli somradan girmiştir.

Tatar Türklerinde iyi insanlar ölünce, o gün yağmur veya karın yağa-
cağına inanılır. İyi insanı belirlediğine işaret eden başka inançlarda var-
dır. Kedi iyi insanın ayacağına gelip sürünür. İyi insanlar ağlayan çocuk-
ların yanına giderlerse o çocuk ağlamaktan vazgeçer, susar. Bu tür inanç-
lar Anadolu Türkleri'nde de vardır. Yağmur ve kar rahmet, bereket, te-
mizleyip paklayan olarak bilinir. Ölümden sonra yağmur yağdı ise "rah-
met gitti", "temizledi geride bir şey bırakmadı", kar yağdı ise "örttü
kapattı" gibi sözler söylenir.

Tatar Türk halk inançlarına göre, çok yağ yiyenin gözü kör olur, küf-
redenin dili kurur. Çocuğu dövenin kolu felç olur, nesli kurur. Tabaktaki
son lokma "mutluluk lokması" olarak bilinir. Ak kuşun yüzdüğü gölge de
yıkannmak getirir. Kirpik düşünce ve yıldız kayınca niyet tutulmalı mut-
luluğa işaret eder. Aynı evde adaşlar var ise bu mutluluk ameresidir. Kü-
çük çocuk başını okşamak çeşmede sık yıkanmak mutluluk işaretidir. Sa-
bah güneşinin doğuşunu izlemek güler yüzlü olmak mutluluğu artırır.

Benzeri inançlar Anadolu Türkleri'nde de vardır. "Son Lokma" için kısmetini bırakma, kısmetin çöpe atılmasını, kısmetini başkası yer, denir. Yenilmesine teşvik edilir. Anadolu'da yıldız kayınca "Yıldız yerinde" denir. Çocukları okşamak sünnetten sayılır. Sabah güneşinin kişinin üzerine doğması istenilmez, yataktan kalkmış olmasa istenilir. Güler yüzlülük, sadaka vermiş olmak gibi hayırdan sayılır.

Tatar Türk halk inançlarına göre insanlar da "mutluluk kılı" vardır. Koparılması mutluluğun yitirilmesine yol açar. Kızlar ayaküstü saç taramamalı, aynayı kıran mutsuz olur, eve boş kapla girmek de mutsuzluk sebebidir. Türk halk inançlarında Altay kişi de Kut'un mekanı insan saçlarının dibidir. Yere dökülüp çignenmesi istenilmez. Türk dünyasının her kesiminde saçın çignenmesi doğru bulunmaz.

Tatar Türklerinde çok çocuklu kadının yastığında yatan kadının çocuğunun çok olacağına inanılır. Yataktan kalkarken sağdan kalkılmalı, soldan kalkmak istenilmez. Halk inançlarında, derinliklerinde koku olan bir takım uygulamalar vardır. Çok çocuklu kadının entarisinden çocukları yaşamayan anneler bebeklerine kundak yaparlar. Çok çocuklu ailelerin beşikleri kullanılır. Kuşvet vereceği inancı ile türbelere yazma konur, sonra alıp kullanılır. Yön de Türk halk inançlarında önemlidir. Sağ, soldan, ön, arkadan, yukarı, aşağıdan, doğu, batıdan itibarlıdır. Aynanın kırılması Anadolu'da da hayra yorumlanmaz.

Tatar Türklerinde iş yaparken uyku gelirse eve misafir geleceğine inanılır. Uyurken yastığı düşen kimse, yastığını ters çevirip koyması halinde hastalanacağına inanır. Anadolu'da kişi sevdiği bir kimseyi rüyasında görür ise ve o rüyayı sevgilisinin de görmesini ister ise yastığını ters çevirmesinin yeteceğine inanılır. Türk halk inançlarında "ters motifi" adeta bir inanç kotuttur. Gaip alemine mesaj verme inancı ve mesajları ters alıntı ile bilinen bir kara iye ile ilgilidir.

Tatar Türklerinde yüzükoyun yatan kimsenin kendisinden ve hayattan beklentisi kalmadığı şeklinde yorumlanır. Ellerini kafasının altına koyarak yatanların güçlü şahsiyetler oldukları ifade edilir. Yan yatıp elini yüzünün altına koyarların gelecekte beklenilerinin olduğu kabul edilir. Yastığını kucaklayıp yatanların sevgiye muhtaç oldukları, yorganın başından ısıtarak yatanların, yalnız, zayıf beklentisi olmayanlar oldukları kabul edilir. Vücut dili ile ilgili araştırmalar Batı Türklüğünde de yapılmıştır.

Tatar Türklerinde oyunlarla ilgili inançlar da vardır. Beştaş oynayanın açlık, top oynayanın tokluk, hissedeceğine suya taş atanın yağmur yağmasına yol açacağına, kartopu oynamanın karlı, rüzgarlı havaya sebep

olacağı, su akması oyununun yağmurun yağmasına, ağaca bıçak atmanın ormanın kurumasına kök yüzüne taş atmanın kolun kurumasına, buğday ekmeği taklit edersen eden oyunların açlığa, balta ve bıçakla oynamanın atanın ölümlüne yol açacağına inanılır. Anadolu Türklerinde akşam ateşle oynayan çocuğun gece altını ıslatacağı inancı vardır. Su şakası yapan çocukların yağmurun yağmasına vesile olacaklarına inanılır.

Tatar Türklerinde bağışlanmış parayı geriye alanın annesinin öleceği-ne, akçe ile oynayanın zenginliğinin azalacağına, hayvan satarken hayvanın yününden biraz alanın, o tür hayvandan yoksun kalacağına, iş bitirilmeyen para saymanın bereketi kaçıracağına, hiçkırık tutan kimseyi birisinin konuştuğuna, birisinin özlemiş olduğuna, bir şey çalmış olacağına töbe istigfar etmen gerektiğine inanır ki, bunlar ufak farklılıklarla Anadolu Türkleri arasında da yaşamaktadır.

Tatar Türklerinde ayagın altının kaşınması yol götündüğüne, burnun kaşınması hediye veya misafiri geleceğine burnunun ucunun kaşınması ölüme, dudakların kaşınması tatlıya, elin kaşınması biri ile tanışmaya sağ gözün kaşınması mutluluğa sol gözün kaşınması üzüntüye, dilin ucunun kaşınması tartışmaya, omuzun kaşınması zor durumda kalınacağına delalet eder. Bu inançlar da büyük ölçüde Anadolu, Azerbaycan ve Irak Türk halk inançları ile ortaklık arzederler.

Tatarlarda çınlamalar kışın sıcak yazın soğuk geçeceğine başın çınlaması işlerin ters gideceğine inanılır. Dilin dişlenilmesi hakkında köyü sözlerin söylenildiği, çocukken birbirinin kulaklarını ısranların büyü-yünce birlikte yuva kuracaklarına, saçına veya tırnağına basılan kişi ile ihtilaf yaşanacağına yorumlanır. Çınlama ile ilgili inançlar diğer Türk halklarında da yaygındır. Tırnak ve bilhassa saçın çignenmeyecek şekilde korunması istenilir.

Tatar Türklerinde kaşınma, çekilme, çınlama olarak bilinir. Ayak parmağı, sızlayınca yardım isteyenlerin geleceğine, ayağı çınlayanın sefere çıkacağına sağ ayagının parmağı çınlayanın kayıp eşyasını bulacağına, sağ ayagının diz altı çınlayanın sevineceğine, sol ayagının diz altı çınlarsa hastalığa sır çınlar çekilir gibi olur ise olumsuzluğa işaret eder. Dua edip sadaka vermektir. Kirpiği düşen kimsenin nazardan korunması gerektiği-ne, kirpiğini sevgilinin cebine koymanın sevgiyi arttıracığına, rüyada kir-piğin uçmasının iyi rüya olduğuna inanılır.

Tatar Türklerinde bir şey düşürme ile ilgili inançlar da vardır. Elden yastık düşer ise misafirin geleceği, bıçak düşer ise, erkek misafirin geleceğine, ayna düşer ise mutsuzluğun olacağına, ayna kırılır ise ölüm bek-lenebileceğine, iğne düşüp kaybolur ise, büyü yapılmış olacağına, bebek

düşer ise sihir yapıldığına, elbise düşer ise hastalığa, tuz düşer ve dağılır ise mutsuzluk beklentisine yorumlanır. Anadolu Türkleri'nde rüyada düşmek iyiye yorumlanmaz. Bıçak erkek çocuğa, makas kız çocuğa yorumlanır. Aynanın kırılması evvelce de değinildiği gibi hayra işaret değildir. Tuz da nimetten olarak bilinir ve tuzun etrafında bir inanç yumağı oluşmuştur.

Tatar Türklerinde Cuma günü yeni gömlek giyenin sadaka vermesi ge-ektiğine Perşembe günü yeni gömlek giyenin gömleğinin yıtılacağına kendi doğum gününde gömlek giyenin ömrünün azalacağına, gömleğinin hastalanacağına birisinin gömleğini giyenin keza hastalanacağına, ölen birisinin gömleğini giyenin ömrünün kısılacağına, sağ birisinin gömleğinin yakılması halinde o kişinin yanarak ölebileceğine inanılır. Günlere bağlı inançlar diğer Türk kesimlerinde de giderek unutulup itibar edilmesine de şahımladırlar. Bunların bazen pratik yararları olmuştur. Bazen bazı tecrübelerden doğmuşlardır ve çok kere de büyük dinlerin kalıntılarıdır. Türk kültürü itibarıyla bu tespitlerin önemi geçmişin inanç yapısını tespitten hareketle geçmişten geleceğe bir aydınlık sağlayabilmektedir. Gıysiler ile ilgili inançlar ak ve kara iyeler ile ilgili olabilirler. Onlardan yardım almak veya onların muhtemel zararlarından korunmak istenilmiş olabilir.

Ayna, Türk halk inançlarında üzerinde çok çalışılmış olmasına rağmen inanç sistemindeki sırrı henüz tam anlaşılammıştır. Tatar Türklerinde aynaya bakarak yemek yiyeinin eşi kiskanç olacağı, dili açılmamış çocuğu aynaya baktırılır ise çok geç konuşacağı, gece aynaya bakanın ömrünün kısılacağı, yitirilip tekrar bulunan aynaya bakılmasının doğru olmadığına, suya veya çeşmeye ayna tutulur ise suyun ayna tutanı çekeceğine, yaşlıların aynasına bakanın yaşlanacağına, hasta kimsenin aynasına bakanın hastalanacağına inanılır. Şurası muhakkak ki ayna sadece arkasında kimyevi sır olan sıradan bir cam değildir.

Tatar Türkleri'nde omuzluğunda boş kova veya su kabı bulunan ile karşılaşmanın işinin ters gideceği inancı vardır. Omuzluğa boş kova asıp kendi evine veya komşuya gitmenin doğru olmayacağına inanılır. Yerdeki omuzluğun üzerinden geçilmez. Onun koltuk altına alınıp kenara konulması gerektiğine, omuzluğun kırılmasının felaket getirebileceğine inanılır.

Kanaatimize göre omuzluk (omuzların ikisinde üzerine gelebilen her iki ucunda su kapları bulunan bir ağaç sopa) Bozkır medeniyetinin bir ürünüdür. Zira göçebe medeniyetle yerleri fazla da sabit sayılmayan, değişebilen geçici konut çadırlara su şebekesinin yapılması düşünülemez de. Suya yakın yerlerde konaklanırken, duyulan su ihtiyacı çok kere

aletli veya değil omuzlarda taşınyordu. Yakın zamana kadar Kars'da da var. Biz 1990-2000 arasında Dağıstan, Nahçıvan, Borçalı gibi Türk bölgelerinde de Omuzlukla su taşıyan pınar başında su almak için kuyruk oluşturmuş insanları resimledik. Tataristan'daki omuzluk ile ilgili inançlar su kültü ile ilgili olmalı Türk halk inançlarında su bereketfir, aydınlıktır, azizdir.

Tatar Türklerinde Kumganın (İbrık) üzerinden atlanılmaz yanından dolaşılıp geçilir. Kumgan sandalye üzerine de konulmamalıdır. Konulur ise, ibadetler boşa gider inancı vardır. Türk halk inançlarında bir çok şeyin üzerinden geçilmez. Geçilen basılmış olur. Cenazenin üzerinden geçilmez, günahtır. Çocuğun üzerinden geçilmez, geçilir ise çocuğun büyümeceğine inanılır. Yatan insanın üzerinden keza geçilmesi doğru değildir. İbrık içerisinde abdest suyu bulunan bir kaptır. Bu itibarla üzerinden geçilmesi uygun bulunmamış olabilir. Anadolu da sandalyeye ekmek konulmaz, orada oturulur denir. Yastığı da oturulmaz, zira yastığa baş konur.

Tatar Türklerinde iğne elden ele verilmez, aksi halde tartışma olur. Birisine iğne verilecek ise, uç tarafı uzatılarak verilmemeli. Komşuya iğne verenin komşusu ile arasının açılacağına inanılır. İğne ateşe de atılmamalı, atılır ise yangın çıkabilir. Elbise dikilirken iğne kırılmış ise o elbise giyilmemeli. O giysiden vazgeçilmelidir inancı vardır. Türk halk inançlarında batıcı, kesici cisimlerin tekin olmadıklarına inanılır. Bitkilerden dikenliler boynuzlulardan sivri veya dallı budaklı boynuzu olanlar da keza farklı bir konumdadırlar. Bıçak gibi şeylerde elden alınmaz. Silah da namlusu aşağıya tutularak verilir. İğne Batı Türklerinde komşuya verilmmez. Kişinin üzerindeki elbise, söktük veya benzeri hallerde iğne kullanılmaz. Bu bir nevi büyü, bağlanma olarak kabul edilir. Adeta ipe düğüm atmak ile kurmasa ilmek atmak eş mesajı verirler. "Dokuz ilmekli büyü" gibi tabirler vardır.

Tatar Türklerinde bıçağı çatal gibi kullanılan rızkının kesileceğine inanılır. Bıçak sallayarak oyun yapılmamalı. Sıcak ekmeği bıçakla kesenin çabuk yaşlanacağı inancı vardır. Bıçakla çok oynamak fakirliğe yol açar. Bıçağı kıranın kaynanası sert olur. Sıcak ekmek bıçakla kesileceği için hamurlaşacaktır. Hamur mideyi yoracağı için yaşlanmayı hızlandırabilir.

Tatar Türklerinde iğneyi küçük çocuğun tutması hayıra yorumlanır. Dikilirken kırılan düğme musibete yorumlanır. Ak düğmeyi kara ve kara düğmeyi ak iplikle dikmek işlerin ters gideceğine yorumlanır. Yolda ak düğme bulursan yolun açık olduğu kızıl düğme bulursan aşık olacağına anlamlandırılır.

Tatar Türklerinde çiçeği yastığının altına kayıp uyuyanın rüyasında sevgilisini göreceğine inanılır. Sevgilisine elma çiçeği verenin muhabbetinin artacağına inanılır. Yazın görülen ilk çiçek kara ise belaya, kırmızı ise aşka, mavi ise işlerin iyi gideceğine yorumlanır. Elma Türk halk inançlarında tasavvufi boyutu olan bir meyvedir. Züriyeti hakimiyeti ve hedefe vasil olmayı simgeler.

Tatar Türklerinde kırmızı kelebek pencerenin dışına konup içeriye girmek ister ise, yakın akrabalarından birisinin öldüğüne ruhunun kelebek donuna girdiğine inanılır. Kelebeği öldürenin bir yakını ile arasının açılacağına inanılır. Yolda yürünürken arkasından kelebek uçan kimse ölümüşlerinin ruhu için sadaka vermedir. Bulgaristan ve Anadolu Türklerinde mutlu ruhların kelebeğe dönüşecek vücudu terk ettiğine inanılır. Yamak cennete yönelişteki gidiş şeklidir.

Tatarlarda siğir satan alan kimse satanın siğirin iki boynuzu arasından bir kıl koparmasına dikkat etmelidir. Aksi halde ineğin süt verimi düşebilir inancı vardır. Bereketi ilk sahibinde kalmış olur. İneğin vurduğu insan hocaya gidip kendisini okutmalıdır. Kuyruğunun ucu kesilen ineğin sütü azalır. Siğirin kılı ile bereket arasında bağ kurulmuş olması bize göre çok ilginçtir. Altay kişi Türk halk inançlarında saç (baş kılı) kutların mekanıdır. Yere düşmesi istenilmez. Batı Türklüğünde de saçın bilhassa kadın saçının çığnefillip ulu orta atılması uygun bulunmaz.

Tatar Türklerinde koyun satılırken bir miktar yünden alınılır. Böylece sürünün devamlılığının sağlanacağına inanılır. Koyun kesene para verilmemeli verilir ise o koyunun eti satın alınmış, kesene sadece para verilmeli. Ak koç insana tos vurur ise, bunun mutluluk getireceğine kara koçun tosunun kötülüğe delalet ettiğine inanılır. Anadolu'da yük ve binek hayvanları satılırken gem veya kantarması verilmez. Anadolu Türk efsanelerinde ak ve kara koyunla ilgili anlatılar vardır. Mesela kara koyunun iki kılını birbirine süren yerin 7 kat dibine iner yukarı çıkabilmek için ak koyunun kollarını birbirine sürmek gerekir. İran'ın Kaşkayı Türkleri Kara koyun beslemezler.

Tatar Türklerinde atın çifte atması o çiftlikte nazar olduğuna yorumlanır ve okutturulur. At satan kimse attan bir kıl koparır ise mutluluk ve bereketi kendisine almış olur, alıcı dikkat etmelidir. At sırt üstü eşinerek oynar ise havaların bozacağına, at çocukları koklar ise tayı olacağına yorumlanır. Ölen insanın atının gözleri nemli sahibinin imanlı bir kimse olduğuna değil ise aksine inanılır. Hamile kadın atların yanında fazla gezdirilmesi halinde doğumun zamanında ve kolay olacağına inanılır. Yola atı ile çıkan kimsenin atı ilkin sağ ayağını atması halinde gidilen işten müsbet sonuç alınacağına inanılır. Türk halk inançlarında at önemli

bir yer tutar. Hayatın her safhasında atın hemen hemen her akşamı ile ilgili inançlar vardır.

Tatar Türklerinde köpeğin havlaması mal bolluğuna, sahibi yola çıkınca köpeğin havlaması işlerinin iyi gideceğine, sebpsiz havlayan köpeğin havlamasının kötü mesajlar içerdiğine, aya bakarak havlarsa havaların soğuk gideceğine, köpek sırt üstü yatarak yerde yuvarlanır ise yağmur yağacağına, kendi sahibine havlarsa o kişiye büyü yapıldığına veya nazar değmiş olacağına, okutulması gerektiğine, cenazenin ardından havlar ise o sokakta bir cenazenin daha olacağına inanılır. Köpek havlaması ile kurt uluması bağlantısı, köpekler ile ay tutulması bağlantısı, konunun itbarak boyutu ile Nogaylarda köpekli ilgili inançların mahiyeti az-çok Türkiye’de de irdelenilmiştir.

Tatar Türklerinde kedi yüzünü patisi ile temizlerken hangi yöne bakıyor ise, o taraftan misafir geleceğine inanılır. Anadolu’da tekin olmayan kediler ve “ağız mülhürü” kedilerle ilgili inançlar vardır.

Tavuk veya kazların kuluçkaya yatırılmaları, yumurtaya oturtulmaları akşama doğru büyükbaş hayvanlar meradan dönerken yapılır ise civcivlerin bereketli olacağına inanılır. Bir tek tavuk suda boğulur ise havaların kurak gideceğine, horoz gece vaktisiz öterse tartışma olacağına, veya beklenmedik misafir geleceğine, evin üzerinde öter ise, musibet ve yangın beklenilebileceğine inanılır. Horoz gibi öten tavuk belaya ve yangına işaretir. Tavukla bilhassa kara tavukla ilgili inançlar Batı Türklüğünde büyü ile ilgilidirler.

Tatar Türklerindeki yılan inancına göre yolda ölü bir yılan gören kimse, ona üç defe vurup “bunu ben öldürmedim” demelidir. Eskiden Tatarlar geceleyin yılanın yanlarına geleceğine inanırlar ve yanlarına süt koyarlarmış. Yılan sütü çok sevdiği için içip gidermiş. Bir inanca göre yılanın ruhuna bakanın ruhu zayıflarmış. Diri yılan yakanın belaya uğrayacağı inancı vardır. Batı Türklüğü’nde her evin hatta bahçe ve bağların koruyucu yılanların olduğu inancı vardır.

Tatar Türklerindeki bir inanca göre haşare evden kaçıyor ise bir felaketin gelmekte olduğu işaret eder. Haşare yemeğe düşer ise acıkmış misafir geleceğine, örümceği öldürmek günahdır. Evden iman ve bereketin gideceğine inanılır. Örümceğe doğru tükürenin dili kurur.

Tatar Türklerinde kuzgun, haber getirici kuş olarak bilinir, dağ başında öter ise düşmanın gelmekte olduğu anlamına gelir. Kuzgun bir kimse- nin önüne konup iki tarafa bakıp kanat çırparsa o kişinin sadaka vermesi gerektiğine inanılır. İş yapılır iken kuzgun (tun-tun) diye ses çıkarır ise Allah rızası için hayır işlenmeli “kıvık-kıvık” diye ses çıkarır ise felaket

geliyor diye inanılır. Kuzgun yere iner ve 3 yöne bakar ise bolluk beklenilir.

Anılan kitabın son kısmında, efsun, mecazi, dilek, dua, sihir ve tılsım metinleri vardır.